

ΛΟΓΟΒΗΚΟΣ ΜΟΥΤΣΗΣ

και

ἡ ἰταλικὴ ἐπιγραφία.

Γ.

Ἐπιλαμβάνοντο τῆς περὶ τὴν ἰταλικὴν ἐπιγραμματοποιίαν ἀποκλειστικῆς ἡμῶν μελέτης, θέλομεν, φυσικῶς τῷ λόγῳ, ἀναπτύξει καὶ ἀκριβέστερον ὀρίσει τὰς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἡμῶν ἀρθροῖς ἀπλᾶς περὶ τούτου νύξεις, ἀρχόμενοι τοῦ ὀριζομένου τῆς λέξεως ἐπιγραφὴ (epigrafe) παρ' Ἰταλοῖς. Δὲν θέλομεν ὅμως ἐνδιατρίψαι ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως διαφορᾶς τινος περὶ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ταύτης καὶ τὴν ἐτέρας συνωνύμου αὐτῇ ἐν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἄλλοις εὐρωπαϊκοῖς ἔθνεσι, καθόσον τοῦτο, οὐδόλως ἐνδιαφέρον τοὺς Ἕλληνας ἡμῶν ἀναγνώστας, πάντῃ ἀνοφελὲς ἀποβαίνει.

Epigrafe λοιπὸν λέγεται ἰταλικῶς ὅρα χεῖρά τις ρῆσις ἢ χωρίον περιωνύμου συγγραφέως, ἀπόφθεγμα ἢ λόγιον παρὰ πόδας εἰκονογραφίας τιθέμενον, ἐν τῇ κεφαλίδι βιβλίου ἢ τμημάτος συγγράμματος σχετικὸν πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πονήματος. Περιβόητοι εἰσὶν ὡς ἐκ τῆς γεννησάσης αὐτὰς περιστάσεως αἱ δύο ἐπιγραφαὶ τοῦ Montesquieu, ἡ μὲν ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ Grandeur et décadence des Romains, ⁽¹⁾ ἡ δὲ ἐν τῇ περικλήτῳ αὐτοῦ βίβλῳ «Esprit des lois». ⁽²⁾ Τὴν περιστάσιν δὲ ταύτην ἐπήγαγεν ἐν τῶν συνεχεστέρων καὶ μάλλον ἀκατανόητων σφαλμάτων εἰς ἃ περιπίπτουσιν οἱ εὐφύεστεροι καὶ πολυμαθέστεροι τῶν ἀνθρώπων, διότι ἑαυμότερα τὰ μνησθέντα συγγράμματα ἀναγνωσθέντα ὑπὸ διασήμεων φιλολόγων ἐν χειρογράφῳ, ἐν οἷς καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἐλβετίου, ἐκρίθησαν μηδενὸς λόγου ἄξια, μάλι-

στα αἴσχος εἰς τὸν συγγράψαντα αὐτὰ πρὸς ἄπτονται. Τοιαύτη—παράλειποντες τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου Γαλιλαίου ἡκιστα ἢ μηδόλως ἐκτιμῶντος τὴν δαιμόνιον ἐποποιίαν τοῦ Ἰάσσου,—ὑπῆρξεν ἡ τύχη τοῦ μοναδικοῦ ἐκείνου βιβλίου τοῦ τὰς περὶ πετείας τοῦ Παύλου καὶ τῆς Βιργιλίας ἀφηγουμένου, ὅπερ ἀναγνωσθὲν ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως εἰς ἐπήκουον τῶν Buffon, Marmontel, Suard καὶ ἄλλων, τοσοῦτον ἀηδίασε τοὺς ἀκροαμένους, ὥστε τινὲς μὲν ἀπεκοιμήθησαν, ἕτεροι δὲ ἤρξαντο λίαν εὐγλώττως χασμῶμενοι.

Epigrafi καλοῦνται ἐπίσης ἰταλιστὶ διάφοροι περικοπαὶ ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων ἐξαγόμεναι, αἵτινες ὑπὸ τῶν ἱεροκλήρων τάσσονται ἐπὶ κεφαλῇς τῶν διδασκῶν αὐτῶν, καίπερ αἱ ἐπιγραφαὶ αὐταὶ συνηθέστερον ὀνομάζονται testo (κεῖμενον) διότι ὁ ἱεροκλήρυξ, ὁ δι' αὐτῶν προοιμιαζόμενος, ἀναπτύσσει αὐτὰς καθόσον προχωρεῖ.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν μεγάλη κατάρχησις ἐγένετο τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν (epigrafi), ἐν τῇ μερικωτέρᾳ αὐτῶν ἐννοίᾳ, καθότι μὴ ἀρκούμενοι οἱ συγγραφεῖς ν' ἀναρτῶσιν οἷον αὐτὰς ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τοῦ βιβλίου τῶν, παρενείρουν αὐτὰς ἐν ἐκάστῃ κεφαλίδῳ καὶ σχεδὸν ἐν ἐκάστῃ παραγράφῳ, ὁρμαθίζουσιν αὐτὰς παντοῦ περὶ τὰς τε καὶ ἐμμέτρους, ὅπερ δὲ χεῖρον, ὀλίγον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν σχετιζομένους, ἀηδεῖς καὶ ἐξαχθεῖσας ἐκ συγγραφέων ἀγνώστων ἢ ὅλως μετρίων. Τοῦτο δὲ πηγάζει ἐκ τῆς κενοδοξίας καὶ ἐπιπολαιότητος ἡμῶν τῶν νεωτέρων φανταζομένων ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἐπιδεικνύομεν εὐρυμάθειαν. Ἴσως δύναται καὶ νὰ θεωρηθῇ σύμπτωμα ἐτέρας καὶ λίαν ἀξιωμαπτοῦ ἠθικῆς ἀτελείας, αὕτη δὲ ὁμολογουμένης ἐστὶν ἡ ἀγυρτεία οὐχὶ ὀλιγώτερον συνηθὺς σήμερον τῆς κενοδοξίας.

Ἡμεῖς κατὰ τὴν ἡν ἀνεδέχθημεν ὑποχρέωσιν, δὲν θέλομεν διαλάβει ἢ περὶ τῶν συγχαρητηρίων, τιμητικῶν, μνημονεῖων ἢ ἐθνικῶν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιγραμμάτων, κυρίως δὲ περὶ τῶν ἐπιτυμβίων, καθό-

(1) Dicitur quae maximus Atlas.

(2) Ptolem sine matre natam.

νηθεστέρων και τελειοτέρων· αὐται δὲ μόναι πλὴν τοῦ ὀνόματος epigrafi, ὀνομάζονται ἰταλιστὶ καὶ iscrizioni.

Nūn δὲ θέλοντες νὰ ἐξιχνιάσωμεν τὴν καταγωγὴν ἢ μᾶλλον τὴν ἀρχὴν τοῦ τσιούτου εἰδούς συγγραφῆς ἐν Ἰταλίᾳ, οὐδὲν ἀρχαιότερον δοκίμιον ἀνευρίσκομεν ἢ τὴν ἐπιγραφὴν ἐκείνην ἣτις ἀνεγινώσκετο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς Φερράρας μητροπόλει. Ὁφείλομεν ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι πρῶτος ὁ Quadrio ποιῆται μνεῖαν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὡς τοῦ πρῶτου δοκιμίου τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως. Αὕτη, καθὰ λέγεται, ἔφερε τὴν χρονολογίαν τοῦ 1135, συνέκειτο δὲ ἐκ δύο ἐνδεκασυλλάβων καὶ δύο ἐπτασυλλάβων στίχων, καίπερ ἕτεροι διατείνονται ὅτι ἐκ τεσσάρων ἀπετελεῖτο ἐνδεκασυλλάβων. Ἡμεῖς βεβαίως δὲν δυνάμεθα κατ' οὐδένα λόγον νὰ συμμερισθῶμεν τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην, διότι ἐὰν ἡ ἐπιγραφὴ εἶχε πράγματι οὕτως·

Il mille cento trempa cinque nato
Fo questo tempio e a Zorzi dedicato:
Fo Nicolao Sculptore,
E Glielmo fo l' Auctore

τὸ ὁρθὸν καὶ ἀκριβὲς τῆς πρώτης γνώμης αὐτόλαλον καὶ ὀφθαλμοφανὲς ἀποδεικνύεται.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἀνεφύησαν πλεῖστα μεταξὺ τῶν φιλολόγων ζητήματα. Ὁ Ναννούτσης ¹⁾ ζηλωτῆς τῆς τοσκανικῆς

(1) Manuale della letteratura dal primo secolo della lingua italiana.—Τὸ βιβλίον τοῦτο, προῖον ἐμβριθοῦς μελέτης καὶ μακροχρονίων ἐρευνῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐπιφανῆ κατέχον θέσιν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἰταλικῇ γραμματολογίᾳ ἀφιερῶται τῇ νεολαίᾳ τοῦ πρώην Ἰονίου Κράτους ἐν ἐλληνικῇ προσφώνῃσει ἀποπνεούσῃ τὴν ζωηρὰν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμπάθειαν τοῦ συγγραφέως καὶ φίλου τοῦ τῆς παρούσης μελέτης συντάκτου, ἅμα δὲ τὴν ἄσβεστον αὐτοῦ εὐγνώμοσύνην πρὸς τὴν ἀδελφὴν Κέρκυραν, τὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενναίως αὐτὸν φιλοξενήσασαν. Γνωστὸν δ' ἔστιν ἄλλως τε, πρὸς αἰτίον τιμὴν τοῦ ἐλληνικοῦ ὀνόματος, ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ξένοι καὶ ἰθαγενεῖς τύραννοι ἐ-

δόξης, μεγάλως ἐνδοιάζει ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς, ἰσχυρίζομενος, ὅτι ἡ χρονολογία ἐκείνη οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι πιθανὸν ἢ ἐπιγραφὴ νὰ ἐχαράχθη μετὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν περιπτώσει ἐπισκευῆς τινος τῆς ἐκκλησίας ἢ ἄλλης παραπλησίῳ ἐργασίας. Ἀκολουθῶς ἐνισχύει τὸ ἐπιχειρημὰ του προσεπιλέγων ὅτι, μὴ ὑφισταμένης πλέον τῆς πλακῆς, ἐν ἣ ἀνεγινώσκετο ἡ ἐπιγραφὴ ἐκείνη, καὶ μόνον ἐν λίαν ὑπόπτῳ ἀντιγράφοις διασωζομένης,—ἐνταῦθα ὁ Ναννούτσης ὤφειλε νὰ ὀρίσῃ τὰ αἰτία ἐπακριβῶς καὶ οὐχὶ τοσοῦτον ἐπιπολαίως,—ὀλίγη πίστις πέπει εἰς τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο ν' ἀποδοθῇ. Ὁ φιλόλογος οὗτος, ὁ μετ' οὐχὶ κοινῆς μαθήσεως καὶ ὀξυνοίας ἀρνούμενος εἰς τὸν Ciullo d' Alcamo τὸ σκῆπτρον τῆς ἐπὶ ὅλων τῶν ἰταλῶν συγγραφῶν προτεραιότητος, ὅπως τοῦτο προσενέγκῃ εἰς τὸν ἐκ Σιένης Folcacchieri, ὤφειλε, φυσικῶς τῷ λόγῳ, ν' ἀντιπολιτευθῇ τὸν νέον τοῦτον ἐκ Φερράρας ἀπαιτητὴν, γεννηθέντα ἀναμφιβόλως ἐκτὸς τῆς γῆς ἐκείνης τῆς ἐπαγγελίας, ὡς οἱ Τοσκάνοι θεωροῦσι τὴν ἐπαρχίαν των, καὶ οὗ ἡ συγγραφὴ καίπερ τοσοῦτον βραχεῖα καὶ ἀξεστός, περὶσταται, ἀντὶ τῆς cantilena τοῦ Σικελιώτου Ciullo, τὸ πρῶτον δοκίμιον οὐ μόνον τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως καὶ ἐπιγραμματοποιίας, ἀλλὰ καὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἔθνους, ὁπερ πρῶτον ἐν τῇ νεωτέρᾳ Εὐρώπῃ ἀνέπετασε τὴν σημαίαν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ πολυμαθέστατος Tiraboschi πραγματευόμενος περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς, διατείνεται ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν αὐ-

φυγάδευον τοὺς σφεοὺς καὶ πατριώτας τῆς Ἰταλίας, οὗτοι σχεδὸν πάντοτε συνέρρεον εἰς τὴν γενναῖοφρονα Κέρκυραν, εἰς τὸν πρόσκοπον τοῦτο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἣτις εὐμενῶς ὑποδεχομένη καὶ μυριοτρόπως αὐτοὺς εὐεργετοῦσα, διέσωσε πολλὰς θαυρτάμους ὑπάρξεις, τοσοῦτον κατόπιν εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς πατρίδος αὐτῶν συντελεσάσας.

Σ. Ζ. Α.

τη υποτίθεται συνταχθεῖσα, δὲν ἐχάρασσοντο ἐπὶ τῶν δημοσίων μνημείων ἢ λατινικαὶ ἐπιγραφαί· ἀλλ' ὁ Ναννούτσης ἀντικρούει τὸν Tiraboschi, ἀποδεικνύων ὅτι ἐν Πίσῃ ἀνεγινώσκειτο ἓν τι πρὸς δυσμὰς προμαχῶνι χρονολογία τις ἰταλιστὶ γεγραμμένη «A di dodici Gygno M. C. III» τοῦτο δὲ εἰς ἡμᾶς μὴ σκοποῦντας νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐρεῦναν, ὥς τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ ἦτο πρὸς ὅλους εὐπρόσδεκτον, φαίνεται λίαν σπουδαῖον, καθὼ διαφωτίζον μεγάλως τὴν ἔτι ἀμφοισθητουμένην καταγωγὴν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Affò, διάσημος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος γραμματολόγος, παρὰδέχεται πληρέστατα τὴν γνησιότητα τῆς ἐν Φερράρᾳ ἐπιγραφῆς, ἐρειδόμενος κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τοῦ σχήματος τῶν ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο ψηφίων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ ἀπτόητος Ναννούτσης, πάντοτε ἐτοιμοπόλεμος, ἀντιπαρatreῖ ὅτι σώζονται ἐπιγραφαὶ τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος γεγλυμμέναι δι' ὁμοίων ψηφίων καὶ νομίζει ἐαυτὸν ὀριστικῶς θριαμβεύοντα ἐπαγόμενος τὴν ἀναμφιλέκτως πολυσήμαντον γνώμην τοῦ Guarini φρονούντος ὅτι ἡ ἐν προκειμένῳ ἐπιγραφὴ ἐχάραχθη οὐχὶ πρὸ τοῦ 1340.

Ἀλλὰ τοῦτο τὸ διάστημα καὶ ἀμφισβητούμενον μνημεῖον δὲν εἶναι τὸ μόνον ὁπερ τοσοῦτον ἀρχαῖον θεωρεῖται. Ὁ ἐπιμελής Quadrio διακηνημονεὺς ἑτέραν ἐπιγραφὴν ὑπὸ τὴν χρονολογίαν τοῦ 1184, ἧς πρῶτος ἐποίησε μνηεῖον ὁ Βικέντιος Borghini, καὶ γεγλυμμένην ἐπὶ πλακὸς ἄλλοτε σωζομένης ἐν Φλωρεντίᾳ παρὰ τῇ εὐγενεῖ οἰκογενεῖα τῶν Ubaldini. Μέλος τι τῆς οἰκογενείας ταύτης, μὴ ὑποδεέστερος, κατὰ τὸ φαινόμενον, τοῦ Μίλωνος ἢ τοῦ Πολυδάμαντος κατὰ τὴν σωματικὴν ἰσχύν, ἤρπασεν ἐν Mugello τῆς Τοσκάνης ἐκ τῶν κεράτων καὶ ἀνεχαίτισεν ὀρηκτικῶς τρέχουσιν μεγάλῃν τινὰ ἔλαφον, ὅπως ὁ καὶ θηρεύων Φριδερίκος ὁ Πυρρογένιος, τῆς Γερμανίας αὐτοκράτωρ, δυνηθῇ εὐκολώτερον τὸ ζῶον ἐκεῖνο νὰ φονεύσῃ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πολέμιος οὗτος τῆς Ἰταλίας ἐδωρήσατο αὐτῷ τὰ κέρατα ἐκείνα

καὶ παρεχώρησε τὸ προνόμιον νὰ τὰ προσθέσῃ εἰς τὸ οἰκόσημόν του, ὁ ἡράκλειος ἐκεῖνος εὐπατρίδης, οὗ ἡ μεγάλη σωματικὴ ρώμη ἤμβλυνεν, ὥς συνήθως συμβαίνει, τὰς ἡθικὰς δυνάμεις, τοσοῦτον ἐχάρη ὥστε ἐκτοτε ὠνομάσθη Ubaldino del Cervo, ἡδαιωνίσας τὴν ἀνάμνησιν, οὐχὶ τῆς ἀνδρίας του, ἀλλὰ τῆς εὐτελοῦς ἐκείνης τιμῆς, ἣν ὁ ξένος τῷ ἀπένεμε, διὰ τῆς ρηθείσης ἐπιγραφῆς. Κατὰ τινες συγγραφεῖς, αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ 6 στροφῶν· ἡμεῖς ὅμως, καίπερ ἐν πλείστοις βιβλίοις αὐτὴν εὐρίσκοντες, δὲν δυνάμεθα κατ' οὐδένα τρόπον τὰς στροφὰς ἐκείνας νὰ συναρμολογήσωμεν. Μόνον εὐρίσκομεν 36 στίχους μιζολατίνους, οἵτινες ἔνεκα τῆς ἐννοίας αὐτῶν εἰς οὐδεμίαν τακτικὴν διαίρεσιν ὑπάγονται, ἢ δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀρχεται οὕτως·

De favore isto

Gratias refero Christo:

Factus infesto Serenæ

Sanctæ Mariæ Magdalencæ:

Ipsa peculiariter adori

Ad Deum pro me peccatori κ.τ.λ.

Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς γλώσσης, τὸ αἰσχροτάτον τοῦτο μιζοῦσθαιον κράμα φαίνεται ἡ πασῶν ἀρχαιοτάτη ἐπιγραφὴ, ἡ δ' ἄλλη πολὺ νεωτέρα. Καὶ ταύτης ἐπίσης ὁ ρηθεὶς Tiraboschi ἠρνήθη τὴν γνησιότητα, σημειῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχὶ ἀδίκως, μέγιστον χρονολογικὸν λάθος. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀκούραστος Ναννούτσης ἀπαντᾷ ὅτι κατὰ τὴν ἀπαίδευτον ἐκείνην ἐποχὴν πολὺ εὐκόλως ὑπέπιπτον οἱ γράφοντες εἰς χρονολογικὰ ἀμαρτήματα, ἐπαγόμενος, πρὸς κύρωσιν τῶν λόγων του, τὸν ἱστορικὸν Ἰωάννην Βιλλάνην, περὶ τὴν αὐτὴν χρονολογίαν ἀμαρτήσαντα. Οὐχ ἥσσον καὶ οὗτος τελευταῖον ἀρνεῖται τὴν αὐθεντικότητα τῆς ἐπιγραφῆς, στηρίζόμενος ἐπὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ὀρθογραφίας. Ἑτέρα ἐπιγραφὴ ἀνωρύχθη τῷ 1234, ἐπίσκευαζομένου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Λουκά ἐν Borgo ἐκτός τῆς Φερράρας, σύγκειται δ' αὕτη ἐξ 6 ἐνδεκασυλλάβων ὁμοιοκαταληκτῶν στί-

χων. Δύο ἔτεραι ἰταλικά ἐπιγραφὰ διὰ μνημονεύονται ὑπὸ χρονίαν τοῦ 1186 κείμεναι ὑπὸ τινὰ ἀγάλματα τοῦ ἐν Monreale τῆς Σικελίας ναοῦ· ἑτεραι δὺς ἀνευρέθησαν ἐν Πίσῃ καὶ Γενούῃ, ἡ μὲν ὑπὸ χρονίαν τοῦ 1244, ἡ δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ 1256. Προβαίνοντες δὲ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, ἀνευρίσκομεν ἰταλικὰς τινὰς ἐπιγραφὰς κατὰ τὸν ΙΣΤ'. αἰῶνα φιλοπονηθείσας ὑπὸ τοῦ Bembo, τοῦ Varchi, τοῦ Speroni, τοῦ Vasari, πλὴν οὐχὶ πολλοῦ λόγου ἀξίας, καίτοι γλαφυροτάτας τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος. Ταῦτ' εἰρήσθω καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἃς κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἑκατονταετηρίδα συνέταξαν ὁ Contile, ὁ Patrizio, ὁ Camillo, ὁ Marini, ὁ Gessari, ὁ Tesauero, ὁ Adimari, ὁ Doni καὶ ὁ Bartoli, καὶ περὶ τῶν ὀλιγίστων, ἃς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐκληροδότησαν ἡμῖν ὁ Vico ὁ Fantoni, ὁ Palcani καὶ οἵτινες οὐδόλως δύνανται ὡς ὑποδείγματα ἐπιγραμματοποιίας νὰ χρησιμεύσωσιν. Ὁ μόνος ὁ οὐχὶ ὀλίγην ἀξίαν κεκτημένος ἐστίν ὁ κόμης Giovinò, ὁ περὶ τὸ 1802 ὑπὲρ τὰς 70 συγγράφας ἐπιγραφὰς, οὕτως εἰπεῖν, στρατιωτικὰς, καθὼ περὶ στρατιωτικοὺς ἄνδρας καὶ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις περιστροφόμενας. Ἄλλ' ἰδοὺ περὶ τὸ 1804 τελούμενον θαῦμα ἄλλην ὁδὸν ἐν τῇ ἐπιγραφικῇ τέχνῃ ἐγκαινιάζον. Τὸ θαῦμα τοῦτο εἰς μὲν τοὺς ἀληθεῖς καὶ χρηστοὺς γραμματολόγους ἐφάνη ἀσπὴρ τηλαυγὲς καὶ ἀπέραντον διαφωτίζων ὀρίζοντα, ἀπαίσιον δὲ φάσμα καὶ δυσοίωνα μετέωρον εἰς τοὺς οἰημάτας, τοὺς ὑπὲρ τὸ μέτρον θαρροῦντας ἐπὶ τὴν τῶν πλείστων ἀμάθειαν καὶ ἀξιοῦντας τὴν δημοσίαν γνώμην νὰ ἰθύνωσι· καίριον τραῦμα εἰς τοὺς φθονερούς τοὺς ὑπὸ τῆς ἀναμφισβητήτου τῶν ἄλλων ἀξίας θαμβουμένους ὡς ὁ νυκτικὸς ὁρᾶς ὑπὸ τοῦ τῆς ἡμέρας φωτός, εἰς τὰ ἀηδῆ ἐκεῖνα καὶ κατὰπτυστα ἀνθρωπάρια, ἃ ἐν τοῖς προηγούμενοις ἡμῶν ἄρθροις περιεγράψαμεν, καὶ καθ' ὧν ἡ κοινωνία, ἡ μέχρι τοῦ πταίνοντος ἀθιγγάνου κατερχομένη ὁπῶς αὐτὸν τιμωρήσῃ, ὀφείλει, οὐδόλως χα-

ρίζομένη εἰς τὴν ταπεινότητα τοῦ ἀναστηματός των νὰ νομοθετήσῃ ἀτιμωτικὴν ποινὴν ὡς οἱ Αἰγύπτιοι ἐνομοθέτησαν τὴν τῶν ἀγνωμόνων τιμωρίαν.

Τὸ θαῦμα τοῦτο ἐτέλεσεν ὁ Λουδοβίκος Μούτσης. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα ἡμίρουν τῶν πλεονεκτημάτων ἐκείνων, τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἐν τῇ τέχνῃ τελειότητα, ἀλλ' οὐδόλως οἱ σοφώτεροι καὶ ὀξυδερκέστεροι τῶν λογίων ἠπατήθησαν, ὑποδεξάμενοι τὰ ἔργα ἐκεῖνα εὐμεινῶς, ὡς ἀπαρχὰς μελλούσης εὐκλείας. Ὁ Μούτσης λοιπὸν ἀνεδείχθη ἀρχηγὸς νέας ἐπιγραφικῆς σχολῆς προλεικνύων τοιοῦτοτρόπως τὴν ὁδὸν ἐτέρων ἐν τῷ αὐτῷ φιλολογικῷ κλάδῳ κατόπιν εὐδοκμησάντων, πλὴν ἀπάντων τούτων ἐπιφανῶς κατισχύσας.

Πράγματι μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν ὅτε ὁ Μούτσης πλησίστιος πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς δόξης ἐπλεεν, ὁ καθηγητὴς Mezzanotte ¹⁾ ἔγραφεν αὐτῷ τοὺς ἀξιολογημένους τούτους λόγους. «Μετὰ θαυμαστῆς εὐχερείας διετρέξατε στάδιον ἀδοκίμαστον ἄχρι τοῦδε, ὡς ἐκ τούτου τὸ ὑμέτερον πόνημα (τόμος περιέχων ἐπιγράμματα παντοῖου εἶδους) κέκτηται τὸ πλεονέκτημα τοῦ καινοφανοῦς καὶ τοῦ πρωτοτύπου. Ἀναμφιλέκτως ἡ ἰταλικὴ ἐπιγραφία ἐν ὑμῖν ὀφείλει νὰ προσαγορεύσῃ τὸν ἀληθῆ αὐτῆς ἰδρυτὴν καὶ πατέρα, τὸν κληροδοτοῦντα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους κλασικοὺς ὄντως υπογραμμοὺς καὶ τύπου. Αἱ ἐπιγραφὲς ὑμῶν εἰσὶν ἄμειμπτοι, κατὰ τε τὴν κυριολεξίαν καὶ τὴν τεχνήσεσιν τῶν λέξεων διευθέτησιν, ὡς ἐπίσης κατὰ τὸ ἀδίκαστον, τὸ σύντομον καὶ τὸ σαφές, ἅπερ ἐπιχέουσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν κλασικὴν τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν χάριν, καίπερ ἔτι ἀνώτεροι τούτων μοι φαίνονται αἱ ὑμέτεραι ὡς ἐκ τοῦ πάθους, ὅπερ, ὡς ἐκροήν τῆς ὑμετέρας ψυχῆς, εἰς αὐτὰς μετηγγίσατε.»

(1) Ὁ διάσημος οὗτος ἀνὴρ ἔγραψε, πλὴν τῆς ἐπιτυχοῦς τοῦ Πινδάρου μεταφράσεως ποιήματα ἐπικὰ «Fasti della Grecia» (τὰ ἱκατοὺς θῶματα τῆς Ἑλλάδος) ἀφιερῶθῃ τῇ πρώτῃ βασιλεῖ τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνι.

Νῦν ἂς προβῶμεν κατὰ χρονολογίην τάξιν. Μόλις ἐν Ἰταλίᾳ ἐγνώσθησαν αἱ πρῶται τοῦ Μούτση ἐπιγραφαί, οἱ ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἐπισθοδρομικοὶ ἤρξαντο εὐθύς λάβροι κατ' αὐτοῦ ἐπιτιθέμενοι. Τὸ νέον τοῦτο κλέος τῆς πατρίδος ἐν ἐλάττονι τῆς κενοδοξίας αὐτῶν τιθέμενοι οἱ τυραννοφρονούντες γραμματολόγοι διεταίνοντο ὅτι ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα ἡμῶν τοῦ νέου, τῆς συντομίας καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας ἂς περιβάλλεται ἡ λατινική· ὅτι τὸ γράφειν ἐν τῇ πατρίᾳ γλώσσῃ (ἢν παρ' ὀλίγον δὲν ἐκάλουν *lingua volgare*, γλῶσσαν χυδαίαν, ὡς κατὰ τὸν 14'. καὶ 15'. αἰῶνα), λίαν εὐκόλον ἀποβαίνει· ὅτι τέλος παραβαλλομένη ἡ εὐτελὴς αὕτη διάλεκτος πρὸς τὰς ἀρχαίας γλώσσας δὲν ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἢ ὡς παιδιὰ. Καὶ ὅλοι ἀνέκραζον ὦ Μορκέλλη! ὦ Σκιασση! ¹⁾ ὥσει ἐπεκαλοῦντο δύο ἅγιους. Πλὴν τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Τὸν ὑποτιθέμενον κίνδυνον τὸν δῆθεν παρακολουθοῦντα πᾶσαν καινοτομίαν, τὸ σαθρὸν τοῦτο πλὴν δυστυχῶς σύνθηρος ἐπιχείρημα, δὲν ἔλειψαν νὰ προβάλλωσιν ἐνώπιον τῶν ἀπλουστέρων οἱ τῆς στασιμότητος ἀποστολοὶ. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι καὶ αἱ πρὸ τοῦ Μούτση δημοσιευθεῖσαι τοῦ Gionvio ἐπιγραφαὶ τοὺς ἐθροῦθησαν ὀλίγον, ἀλλὰ δὲν ἐκίνησαν τοσοῦτον τὴν χολὴν αὐτῶν, ἵσως διότι ὁ συγγραφεὺς ἐκεῖνος εὐπατρίδης ἐτύγχανεν· ἀλλ' εἰς χαμερπῆς παιδαγωγός, ὅστις τὴν ἡμέραν ὅλην ἐδαπάνα ὅπως καταστήσῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν μαθητεύοντας εὐγενεῖς νεανίσκους, ὅσον ἐνεστιν, ὀλιγώτερον πρὸς τοὺς γονεῖς ὁμοιάζοντας, ὁ ἀπόκληρος οὗτος τῆς κοινωνίας ὑποίας ἀνακοπῆς ἡδύνατο νὰ ᾔξιος; Ὁ ἄγριος οὗτος πόλεμος ἐπὶ πολὺ διήρκεσε, λέγομεν δὲ ἐπὶ πολὺ, διότι ἀναγινώσκουμεν ἐν τῷ 22ῳ ἀριθμῷ τοῦ Β'. τόμου τῆς « Ἐφημερίδος τῆς Πίσσης » κατὰ τὸ ἔτος 1825 ἀπολογίαν ὑπὲρ τοῦ Μούτση, ὡς ἐπιγραμματοποιῶ ἐν τῇ ἰταλικῇ συγγράφοντος, ἐν ᾗ πλεῖστα ἢ ἀ-

καταμάχῃτα ἐπιχειρήματα κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων προβάλλονται.

(ἀκολουθεῖ.)

ΗΡΩΣ ΚΑΙ ΛΕΑΝΔΡΟΣ

(κατὰ Σχίλλερων.)

Βλέπετε τὸ παλαιὸν τοῦτο φρούριον, ὅπερ τοῦ ἡλίου αἱ ἀκτῖνες καταφωτίζουν· παρὰ τὰς ἀκτᾶς, ὅπου τὰ κύματα τοῦ Ἑλλησπόντου δρῶσι βρέμοντα κατὰ τῶν βράχων τοῦ πορθμοῦ; Ἀκούετε τὸν βρόντον τῶν κυμάτων, τῶν θραυομένων ἐπὶ τῆς παραλίας; Διαχωρίζουσι ταῦτα τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, πλὴν δὲν ἐκφοβίζουσι τὸν ἔρωτα.

Ὁ θεὸς τοῦ ἔρωτος ἐξετόξευσεν ἐν τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ βελῶν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἡρώς καὶ τοῦ Λεάνδρου. Ἡ Ἡρὼ εἶνε ὡραῖοπρόσωπος καὶ δροσερὰ καὶ ὡς ἡ Ἥβη· ἐκεῖνος διατρέχει τὰ ὄρη, ὑπὸ τῆς τέρψεως παρασυρόμενος τῆς θήρας. Ἡ φιλαπέχθεια τῶν συγγενῶν των ἀποχωρίζει τὸ εὐτυχές τοῦτο ζεῦγος, ὁ δὲ ἔρωας των εἰς κίνδυνον εὐρίσκεται. Πλὴν ἐπὶ τοῦ πύργου τῆς Σηστοῦ, ὅν τὰ κύματα τοῦ Ἑλλησπόντου πλῆσσουν ἀδικόπως μετὰ δούπου, ἡ νεάνις κάθηται ἐν τῇ μοναξίᾳ καὶ παρατηρεῖ τὰς ὄχθας τῆς Ἀβύδου, ὅπου κατοικεῖ ὁ πεφιλημένος της. Οἴμοι! οὐδεμία γέφυρα ἐνώνει τὰς ἀπομακρυσμένας ταύτας ἀκτᾶς, οὐδεμία λέμβος ἐκπλέει ἀπὸ τοῦ ἐνὸς οὐδὲν ἐπιστρέφει ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους. Ἀλλ' ὁ Ἔρως ἔγνω νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον του, ἔγνω νὰ εἰσελάσῃ εἰς τοῦ Λαβυρίνθου τοὺς ἐλιγμούς. Εἰς τὸν δειλῶσυχον δίδει εὐχέειαν καὶ θάρρος· ὑποτάσσει τῷ ζυγῷ του τὰ ἄγρια θηρία, ζεύγνυσιν εἰς τὸ ἄρμα του τοὺς θυμοειδεῖς ταύρους. Ἡ Στύξ αὕτη, μὲ τοὺς ἐννέα αὐτῆς κύκλους δὲν σταματᾷ τὸν τολμηρὸν θεὸν· ἀρπάζει οὗτος ἐρωμένην ἐκ

(1) Λόγιοι ἰταλοὶ, γράψαντες πλεῖστα λατινικὰ ἐπιγράμματα.